

**UCHWAŁA NR V/52/24
RADY MIEJSKIEJ W STEPNICY**

z dnia 20 grudnia 2024 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób
Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2030**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465), art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1673), uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2030, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Stepnica.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr XVIII/214/21 Rady Miejskiej w Stepnica z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2026.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2025 r.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Stepnicy

**mgr inż.
Agnieszka Makowska**

Załącznik do uchwały Nr V/52/24
Rady Miejskiej w Stepnicy
z dnia 20 grudnia 2024 r.

**GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ
ORAZ OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
NA LATA 2025-2030**

Stepnica, 2024 r.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

- 1. PODSTAWY PRAWNE PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU PRZEMOCY DOMOWEJ**
- 2. DEFINICJE I CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY**
- 3. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ W GMINIE STEPNIKA**
- 4. CZĘŚĆ PROGRAMOWA**
- 5. FINANSOWANIE PROGRAMU**
- 6. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU**
- 7. EWALUACJA I MONITORING PROGRAMU**
- 8. PRZEWIDYWANE REZULTATY WDROŻENIA PROGRAMU**

Wprowadzenie

Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 29 lipca 2005 r., która nastąpiła w 2023 r., zmieniła dotychczasową terminologię stosowaną w zapisach ustawy - pojęcie „przemoc w rodzinie” zostało zastąpione określeniem „przemoc domowa”.

Zjawisko przemocy domowej rozszerzono ponadto o przemoc ekonomiczną i cyberprzemoc. Zmiany terminologii uwzględnione w nowelizacji ustawy służą nie tylko przeciwdziałaniu stygmatyzacji rodziny, ale też poszerzają grupy osób podlegających ochronie prawnej. Stąd też „ofiary przemocy w rodzinie” oraz „osoby dotknięte przemocą”, zostały określone w znowelizowanych przepisach jako „osoby doznające przemocy domowej”. Poszerzono również krąg osób, które obejmuje ustawa: są to osoby niespokrewnione, ale też wspólnie mieszkające lub członkowie rodziny, którzy ze sobą zamieszkują. Nowelizacja ustawy umożliwi zatem objęcie stosowną ochroną prawną byłych małżonków, między którymi dochodzić może do przemocy oraz osób żyjących w związkach nieformalnych. Istotną zmianą jest również rozszerzenie definicji osoby doznającej przemocy m.in. o dzieci, które są świadkami przemocy domowej. Przez pojęcie „świadek przemocy domowej” rozumie się nie tylko osobę, która widziała akt przemocy, ale ma wiedzę na ten temat. Zrezygnowano również z określenia „sprawca przemocy” na rzecz „osoba stosująca przemoc”. Ponadto nowelizacja zmienia m.in. procedurę „Niebieskie Karty” i wprowadza programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

Zadaniem własnym gminy wynikającym z art. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. jest opracowanie, przyjęcie i realizacja Gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej w tym w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej,
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

W opracowaniu przedmiotowego Programu uwzględniono zmiany ujęte w znowelizowanej ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz dokonano oceny i analizy aktualnego zjawiska, jak również podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Gminy Stepnica.

1. Podstawy prawne przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej

Podstawowym aktem prawnym regulującym działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 poz. 1673), dalej także „ustawa”. Ustawa określa:

- 1) zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej,
- 2) zasady postępowania wobec osób doznających przemocy domowej,
- 3) zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc domową.

Przepisy ustawy stosuje się także w przypadku zagrożenia przemocą domową oraz w przypadku podejrzenia przemocy domowej.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Stepnica na lata 2025-2030 został opracowany zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy, z uwzględnieniem nowelizacji wprowadzonej na mocy przepisów ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 535), która obowiązuje zasadniczo od 22 czerwca 2023 r. W myśl art. 6 ust. 2 pkt 2-4, do pozostałych zadań własnych gminy należy:

- 1) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- 2) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 3) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

W Programie uwzględniono także podstawowe akty prawne, które współtworzą charakterystyczny system przeciwdziałania przemocy domowej:

- 1) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 2) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 3) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 4) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- 5) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- 6) ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy,
- 7) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny,
- 8) ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego,
- 9) ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym,
- 10) uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030.

2. Definicja i charakterystyka zjawiska przemocy

Od 22 czerwca 2023 r. przez przemoc domową rozumie się jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- 1) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- 2) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- 3) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- 4) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- 5) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udrczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej (art. 2 ust. 1 pkt 1)

- małżonek, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- wstępni i zstępni oraz ich małżonkowie,
- rodzeństwo oraz ich wstępni, zstępni i ich małżonkowie,
- osoby pozostające w stosunku przysposobienia i jej małżonek oraz ich wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,

Ponadto w myśl definicji przemocy domowej osoby doznające przemocy domowej to:

- 1) osoby pozostające obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- 2) osoby wspólnie zamieszkujące i gospodarujące oraz ich wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- 3) osoby pozostające obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- 4) małoletni – wobec których jest stosowana przemoc domowa.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa wyżej.

Świadek przemocy domowej – należy przez to rozumieć osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

Osoba stosująca przemoc domową to osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec osób, o których mowa powyżej.

Obecnie obowiązujące rozwiązania prawne, zawarte w procedurze „Niebieskie Karty” (dalej także „NK”), nie wymagają zgody osoby doznającej przemocy domowej, ani osoby stosującej przemoc domową na prowadzenie NK. Wprowadzono zasadę realizacji NK, według miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej. Obowiązkiem GDP (grupy diagnostyczno-pomocowej) będzie zawiadomienie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy domowej o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” pod jej nieobecność. Wprowadzono zasadę, że jeżeli realizacja procedury „Niebieskie Karty” napotyka trudności, każdemu członkowi grupy diagnostyczno-pomocowej przysługuje prawo wystąpienia do wojewody z wnioskiem o wskazanie innej gminy właściwej. Zakończenie procedury „Niebieskie Karty” nastąpi w przypadku ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy (lub rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań). Dodatkowo wprowadzono obowiązek monitorowania sytuacji osób uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” przez okres 9 miesięcy po jej zakończeniu. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 2890) poszerza katalog zakazów wobec osób stosujących przemoc, który będzie obejmował:

- 1) zakaz zbliżania się do osoby doznającej przemocy – gdy osoba stosująca przemoc domową swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy domowej stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy,
- 2) zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy – gdy osoba stosująca przemoc domową swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy domowej stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej przemocy, a także gdy osoba stosująca

przemoc domową nęka ją za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość, wzbudzając u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia bądź istotnie narusza jej prywatność,

3) zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej, artystycznej lub obiektu sportowego, do którego uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy albo innego miejsca, w których zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej oraz przebywania na tym terenie – jeżeli osoba doznająca przemocy domowej uczęszcza do szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, uprawia sport lub pracuje.

Wszystkie wskazane wyżej zakazy wobec osoby stosującej przemoc domową będą mogły być wydane przez: Policję lub Żandarmerię Wojskową, sąd – w postanowieniu o udzielenie zabezpieczenia lub w postanowieniu o zobowiązaniu do opuszczenia mieszkania albo zakazie zbliżania się do niego, o zakazie zbliżenia się do osoby dotkniętej przemocą, kontaktowania się z nią, bądź też wstępu do miejsc, w których ta osoba przebywa. Zakazy, do których wydania uprawniona jest Policja lub Żandarmeria Wojskowa, tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone. Przy obliczaniu terminu nie uwzględnia się dnia, w którym zakazy zostały wydane. Zakazy tracą także moc, w przypadku, gdy po ich wydaniu wobec osoby stosującej przemoc domową zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Policjant może wydać nakaz opuszczenia mieszkania, a także każdy z pozostałych zakazów (które mogą być zastosowane łącznie):

1) podczas interwencji podjętej we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu lub/i

2) w związku z powzięciem informacji o stosowaniu przemocy domowej, w szczególności zgłoszenia przez:

- osobę dotkniętą przemocą domową lub

- kuratora sądowego lub pracownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, w związku z wykonywaniem ustawowych obowiązków.

Co istotne, Żandarmerii Wojskowej przyznano uprawnienia analogiczne do przysługujących Policji w odniesieniu do osób stosujących przemoc domową, które są żołnierzami pełniącymi czynną służbę wojskową. Jeśli natomiast wobec takich osób ze swoich uprawnień skorzysta Policja, jest zobowiązana niezwłocznie zawiadomić właściwą jednostkę organizacyjną Żandarmerii Wojskowej.

Osoba doznająca przemocy domowej może wystąpić do sądu z wnioskiem o:

1) zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,

2) wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,

3) wydanie zakazu zbliżania się do osoby dotkniętej przemocą domową,

4) wydania zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej,

5) wydanie zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, a także obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle, bądź też regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie.

Sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu nieprocesowym i orzeka po przeprowadzeniu rozprawy. Kodeks postępowania cywilnego nakłada na sąd obowiązek szybkiego rozpoznania sprawy. Sąd orzeka w terminie jednego miesiąca od dnia wniesienia wniosku. W przypadku wniesienia apelacji, sąd drugiej instancji orzeka w terminie jednego miesiąca od przedstawienia akt sprawy przez sąd pierwszej instancji wraz z apelacją.

Sąd uwzględniając wniosek o zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, wskazuje w postanowieniu obszar, który osoba stosująca przemoc domową ma opuścić i na którym nie może przebywać, lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc domową jest obowiązana zachować. Sąd uwzględniając wniosek o wydanie zakazu zbliżania się do osoby dotkniętej przemocą domową, wskazuje w postanowieniu wyrażoną w metrach odległość, na którą osoba stosująca przemoc domową nie może zbliżyć się do osoby dotkniętej tą przemocą.

Sąd uwzględniając wniosek o wydanie zakazu kontaktowania się z pełnoletnią osobą dotkniętą przemocą domową, na wniosek wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, gdy przemawiają za tym szczególne okoliczności, może w postanowieniu określić dopuszczalne sposoby kontaktowania się oraz ich zakres, mając na uwadze bezpieczeństwo osoby dotkniętej przemocą domową. Postanowienia sądu, o których mowa powyżej oraz postanowienie uwzględniające wniosek o wydanie zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, bądź też obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba dotknięta przemocą domową, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej i przebywania na tym terenie, są skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia. Postanowienia te mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy, choćby były zaskarżone, a nawet prawomocne. Niestosowanie się do zakazów przez osobę stosującą przemoc domową stanowi wykroczenie. W takiej sytuacji sprawca podlega karze:

- 1) aresztu (wymierzana w dniach może trwać od 5 do 30 dni),
- 2) ograniczenia wolności (trwa 1 miesiąc; w czasie jej odbywania ukarany: nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu; jest obowiązany do wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne; ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary), albo
- 3) grzywny do 5.000 złotych.

W art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej dodano punkty 4a i 4b oraz ust. 8, co oznacza zmiany w procedurze zapewnianiu dziecku ochrony przed przemocą domową przez pracownika socjalnego. Przed podjęciem decyzji o interwencji na podstawie art. 12a pracownik socjalny w uzgodnieniu z funkcjonariuszem Policji, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką dokona oceny ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka w kwestionariuszu szacowania ryzyka. W przypadku zapewnienia ochrony dziecku udziela się wsparcia psychologa.

Zjawisko przemocy domowej należy zatem analizować przyjmując perspektywę indywidualną, systemową lub społeczną. Perspektywa indywidualna to spojrzenie przez pryzmat osoby doznającej przemocy lub przez pryzmat osoby stosującej przemoc domową. Perspektywa systemowa to ukazanie możliwych form wsparcia dla osób uwikłanych

w przemoc oraz opis metod wsparcia. Natomiast perspektywa społeczna, to odbiór społeczny zjawiska przemocy domowej, postawy członków lokalnej społeczności wobec aktów przemocy. Przemoc jest zjawiskiem występującym powszechnie w naszym społeczeństwie i dotyka rodzin o różnym statusie społecznym, należy ją zatem zaklasyfikować do kategorii zachowań negatywnych i szkodliwych społecznie.

Zasadniczo wyróżnia się następujące formy przemocy:

1) Przemoc fizyczna – to forma agresji łącząca się naruszeniem granic ciała. Jej celem jest zadanie „ofierze” bólu fizycznego, uszkodzenie jej ciała, pogorszenie jej zdrowia lub pozbawienie ją życia. Przejawia się to poprzez szarpanie, kopanie, popychanie, obezwładnianie, duszenie, odpychanie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, bicie otwartą ręką, pięściami, różnymi przedmiotami, przypalanie papierosem, topienie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nieudzielenie niezbędnej pomocy, itp.

2) Przemoc psychiczna – to zachowanie, którego celem jest umniejszanie poczucia własnej wartości, wzbudzanie w osobie doznającej przemocy strachu. Ta forma przemocy powoduje poważne szkody psychologiczne. Przejawia się to poprzez wyśmiewanie opinii, poglądów, przekonań i religii, pochodzenia, narzucanie swojego zdania, poglądów, stałe ocenianie, krytykę, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania, ograniczanie snu, pożywienia i schronienia, wyzywanie, używanie wulgarnych epitetów, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, itp.

3) Przemoc seksualna – to zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, a także kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy ta osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Takie zachowanie przejawia się poprzez gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu ciała i krytykę zachowań seksualnych, itp.

4) Przemoc ekonomiczna – to celowe niszczenie czyjejs własności, pozbawianie środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby. Przejawia się poprzez: okradanie, zabieranie pieniędzy, niełożenie na utrzymanie, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka, zmuszanie do pożyczek, uniemożliwianie korzystania z pomieszczeń niezbędnych do zaspokajania potrzeb (kuchnia, łazienka) itp.

5) Zaniedbanie – to ciągle niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych. Tej formy przemocy najczęściej doświadczają dzieci, a polega ona na: brak zapewnienia dziecku odpowiedniego pożywienia, ubrań, opieki medycznej, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych mieszkania: kuchni, łazienki, łóżka.

6. Cyberprzemoc - to przemoc z użyciem urządzeń elektronicznych, najczęściej telefonu bądź komputera. Przejawia się poprzez: agresję słowną, np. wyzywanie na czatach internetowych, umieszczanie komentarzy na forum internetowym w celu ośmieszenia, sprawienia przykrości lub wystraszenia innej osoby, upublicznianie upokarzających, przerobionych zdjęć i filmów, zamieszczanie przykrych komentarzy na profilach innych osób w portalach

społecznościowych, włamanie na konto i podszywanie się pod kogoś w celu zamieszczania w jego imieniu obraźliwych postów i zdjęć na profilach innych użytkowników, szantażowanie, ujawnianie sekretów, wykluczanie z grona "znajomych" w Internecie, celowe ignorowanie czyjejs działalności w sieci.

Przemoc domowa zazwyczaj ma charakter długotrwały i cykliczny. Można wyszczególnić powtarzające się fazy, które razem tworzą pewnego rodzaju cykle przemocy. Znajomość faz pozwala lepiej zrozumieć charakter i specyfikę problemu. Możemy wyróżnić trzy fazy powtarzającego się cyklu. Są to:

- 1) Faza narastania napięcia – jest to pierwsza faza, w której dochodzi do stopniowego wzrostu napięcia, w której osoba stosująca przemoc jest stale napięta i poirytowana, zaś osoba doznająca przemocy obarcza siebie winą i stara się za wszelką cenę uniknąć kolejnej awantury,
- 2) Faza ostrej przemocy – jest to druga faza, w której napięcie prowadzi do wybuchu gniewu i rozładowania agresji. Partner staje się gwałtowny, wpada w szał, jakiś drobiazg wywołuje awanturę. Osoba doświadczająca przemocy może doznać obrażeń zagrażających jej zdrowiu i życiu. Najczęściej to w tej fazie, osoby doznające przemocy wzywają policję, szukają pomocy,
- 3) Faza miodowego miesiąca – jest to trzecia faza, w której osoba stosująca przemoc wyraża skruchę, składa obietnice, obiecuje poprawę. „Sprawca” jest czuły, troskliwy, zapewnia o swojej miłości. Przeprosinom często towarzyszą łyzy i prezenty. W tej sytuacji osoba doznająca przemocy często czuje się odpowiedzialna za to, co się stało i postanawia dać sprawcy „drugą szansę”. Faza miodowego miesiąca zatrzymuje ofiarę w sytuacji przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Niestety faza miodowego miesiąca nie trwa długo. Po jakimś czasie napięcie znowu narasta i cały cykl przemocy się powtarza. Z biegiem czasu przemoc staje się coraz gwałtowniejsza, dotkliwsza. Cykliczność przemocy sprawia, że osobom doświadczającym przemocy trudno jest podjąć działania mające na celu zatrzymanie przemocy.

Przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna i ekonomiczna popełniona na szkodę osób najbliższych jest przestępstwem. Jeżeli przemoc ma charakter ciągły, może być zakwalifikowana jako przestępstwo znęcania się nad rodziną (art. 207 kk.), za które grozi kara pozbawienia wolności od trzech miesięcy do 5 lat. Jeśli sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem lub jeżeli osoba pokrzywdzona targnie się na własne życie, sprawca podlega karze odpowiednio od roku do lat 10 i od 2 do 12 lat.

Skutki przemocy domowej to nie tylko szkody fizyczne, ale również trwałe następstwa w psychice człowieka. Bezpośrednie skutki przemocy można podzielić na:

- 1) objawy fizyczne (m.in. urazy, obrzęki, otarcia, rany, złamania, stłuczenia, zadrapania, oparzenia, siniaki, choroby w wyniku powikłań i stresu),
- 2) objawy emocjonalne (m.in. smutek, wycofanie, wzrost lęku i niepokoju, izolacja, depresja, próby samobójcze, samobójstwa, zmienność nastrojów, niska samoocena i poczucie własnej wartości, zespół stresu pourazowego, napady paniki, zaburzenia snu, zaburzenia psychosomatyczne),
- 3) objawy społeczne (m.in. wycofanie społeczne, nieufność, nieumiejętność nawiązywania kontaktu, wyuczona bezradność, spadek poczucia kompetencji),
- 4) objawy seksualnego wykorzystywania dziecka (m.in. seksualizacja kontaktów międzyludzkich, wciąganie innych dzieci w nietypową aktywność seksualną, świadomość

seksualna wykraczająca poza poziom dojrzałości dziecka, ucieczki z domu, próby samobójcze, problemy psychiczne).

3. Diagnoza problemu przemocy domowej w Gminie Stepnica

3.1 Diagnozę problemu przemocy domowej sporządzono na podstawie wyników badań własnych, a także w oparciu o dane pozyskane od wymienionych poniżej podmiotów:

- 1) Zespołu Interdyscyplinarnego w Stepnicy,
- 2) Komendy Powiatowej Policji w Goleniowie,
- 3) Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Stepnicy,
- 4) Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stepnicy,
- 5) Badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczniów Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. Konstantego Maciejewicza w Stepnicy oraz Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Racimierzu,
- 6) Powiatowego Urzędu Pracy w Goleniowie,
- 7) Urzędu Miasta i Gminy w Stepnicy.

3.2. Miejsce Realizacji Programu (charakterystyka Gminy Stepnica).

Gmina Stepnica jest gminą miejsko-wiejską położoną w północno-zachodniej części powiatu goleniowskiego, w województwie zachodniopomorskim. Gmina wchodzi w skład obszaru funkcjonalnego przylegającego bezpośrednio do Zalewu Szczecińskiego i bezpośrednio nad Zatoką Stepnicką. Graniczy bezpośrednio z gminami: Przybiernów, Goleniów i Wolin, a pośrednio poprzez Zalew Szczeciński i Roztokę Odrzańską z gminami: Police, Nowe Warpno, Świnoujście, Międzyzdroje i Wolin. Ogólna powierzchnia gminy wynosi 294,16 km² [29 416 ha], z czego 39,8% stanowią wody, 30% lasy i 30,2% grunty rolne, tereny podmokłe i torfowiska. W 2023 r. gminę zamieszkiwało 4471 mieszkańców. W skład gminy wchodzi 16 sołectw: Czarnocin, Kopice, Gąsierzyno, Piaski Małe, Stepniczka, Stepnica, Miłowo, Zielonczyn, Żarnówko, Żarnowo, Racimierz, Łąka, Jarszewko, Widzieńsko, Budzień, Bogusławie. W skład jednostek organizacyjnych gminy wchodzi:

- 1) Urząd Miasta i Gminy w Stepnicy,
- 2) Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Konstantego Maciejewicza w Stepnicy,
- 3) Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Racimierzu,
- 4) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stepnicy
- 5) Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Stepnicy
- 6) Miejska Biblioteka Publiczna w Stepnicy.

Do gminy prowadzi droga wojewódzka nr 111 łącząca Stepnicę z miejscowością Modrzewie (gmina Goleniów) i dalej do Goleniowa oraz przez Żarnowo do Wolina. Stepnica leży w strefie oddziaływania Goleniowa, w pobliżu którego umiejscowione jest lotnisko międzynarodowe, a także w strefie znacznego oddziaływania Szczecina. Sieć drogowa gminy Stepnica jest zasadniczo dopasowana do istniejącego układu osadniczego. Odległości drogowe pomiędzy siedzibą władz gminy - miastem Stepnica, a najbliższymi ośrodkami miejskimi o znaczeniu subregionalnym, krajowym i międzynarodowym kształtują się następująco: Stepnica - Goleniów: 21 km, Stepnica - Szczecin: 55 km, Stepnica - Świnoujście: 54 km, Stepnica - Berlin: 191 km. Gmina nie jest umiejscowiona przy głównych drogowych szlakach komunikacyjnych, najbliższą położoną drogą krajową jest arteria oznaczona numerem 3, przechodząca przez niewielki fragment gminy na wschód od Widzieńska. Miejscowości leżące

na obszarze gminy posiadają dość dobrze rozbudowaną sieć dróg asfaltowych, dobiegających do tej ważnej trasy prowadzącej nad morze i do Szczecina. Droga Wolin - Stepnica została wyznaczona jako trasa turystyczna i stanowi alternatywę dla drogi krajowej nr 3, z czego turyści wracający znad morza często korzystają.

Dane demograficzne pozyskane z Urzędu Miasta i Gminy w Stepnicy dotyczące lat 2021-2023 obrazują liczbę mieszkańców miasta i gminy Stepnica, która kształtowała się na poziomie przedstawionym w poniższej tabeli 1:

Tabela 1.

Ogólna liczba ludności w gminie Stepnica								
2021			2022			2023		
Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni
4548	2275	2273	4494	2257	2237	4482	2252	2230

Źródło: UMiG w Stepnicy

Liczba mieszkańców w okresie 2021-2023 wskazuje tendencję spadkową oraz nieznaczną przewagę ilościową kobiet. Powyższe dane wskazują na niekorzystne zjawisko demograficzne jakie zachodzi w gminie. Liczebność mieszkańców w roku 2023 r. w odniesieniu do roku 2021 spadła o 66 osób.

Tabela 2.

Liczba osób w wieku aktywności zawodowej w gminie Stepnica								
2021			2022			2023		
Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni
2765	1277	1488	2736	1262	1474	2736	1265	1471

Źródło: UMiG w Stepnica

Odnosząc się do liczebności osób w wieku aktywności zawodowej w gminie Stepnica zawartych w tabeli 2 dane nie wskazują jednoznacznej tendencji. W roku 2022, 2023 liczba osób aktywnych zawodowo pozostawała na tym samym poziomie i nieznacznie zmniejszyła się w porównaniu do roku 2021.

Tabela 3.

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Stepnica								
2021			2022			2023		
Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni
907	593	314	867	574	293	936	603	333

Źródło: UMiG w Stepnica

Biorąc pod uwagę liczbę osób w wieku poprodukcyjnym w gminie Stepnica (tabela 3) po spadku ogólnej liczby w roku 2022 i 2023 odnotowano tendencję wzrostową, która jest charakterystyczna na obszarze całego kraju.

Tabela 4.

Liczba narodzin w Gminie Stepnica								
2021			2022			2023		
Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni
38	14	24	35	22	13	29	12	17

Źródło: UMiG w Stepnicy

Tabela 5.

Liczba zgonów w Gminie Stepnica								
2021			2022			2023		
Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni	Ogólna liczba	Kobiety	Mężczyźni
68	37	31	57	31	26	52	27	25

Źródło: UMiG w Stepnicy

Obserwuje się również tendencję spadkową w związku z liczebnością narodzin w gminie Stepnica. Spadek ilościowy narodzin charakterystyczny jest dla całego kraju. Powyższe dane zawarte w tabelach obrazują znacznie niższą liczbę narodzin niż zgonów, co świadczy o ujemnym przyroście naturalnym.

Istotnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy domowej jest stres związany z aktualną sytuacją socjalno-ekonomiczną rodziny. Bezrobocie, a co za tym idzie nawarstwianie się problemów np. finansowych, mieszkaniowych, zdrowotnych, obniżone poczucie własnej wartości może wywoływać frustracje. To z kolei może sprzyjać pojawieniu się przemocy domowej. W badaniach przeprowadzonych przez CBOS w 2005 r. Polacy, jako główną przyczynę konfliktów w domu, wskazali brak pieniędzy.

Tabela 6. Podstawowe dane o bezrobociu w powiecie goleniowskim na 31 grudnia 2023 r.

POWIAT/GMINA	Ogółem		Z pr. do zasiłku		Zamieszkali na wsi		Wskaźnik bezrobocia
	razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
Goleniowski	1 156	693	198	118	593	378	2,4%
MG. Goleniów	443	250	81	48	175	107	2,0%
MG. Maszewo	125	78	18	12	76	50	2,4%

G. Przybiernów	89	52	17	10	89	52	3,1%
MG. Stepnica	81	46	15	6	49	33	2,8%
MG. Nowogard	372	239	64	41	158	108	2,7%
G. Osina	46	28	3	1	46	28	2,6%

Źródło: dane PUP w Goleniowie

Powyższa tabela przedstawia dane dotyczące bezrobocia w gminach powiatu goleniowskiego z określeniem wskaźnika bezrobocia. Z poniższych danych wynika, że wskaźnik bezrobocia w powiecie w 2023 r. wyniósł 2,4%. Ponadto, odnosząc się do sytuacji w Gminie Stepnica należy zauważyć, iż na 6 gmin powiatu, w roku 2023 Stepnica notuje 2 najwyższy wskaźnik bezrobocia. Należy jednak zauważyć, że bezrobocie w Gminie Stepnica pozostaje niedoszacowane ze względu na podejmowanie prac dorywczych tzw. „pracy na czarno” przez osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy.

Z danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stepnicy wynika, że głównymi powodami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców gminy Stepnica są długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa, problemy opiekuńczo-wychowawcze. Wystąpiły również przypadki, w których nastąpiło przyznanie świadczeń z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, przemocy domowej, bezdomności oraz trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Po spadku ilości rodzin korzystających z pomocy finansowej Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stepnicy w roku 2022 w stosunku do roku 2021, obserwuje się wzrost ilości rodzin zainteresowanych tą formą wsparcia w roku 2023.

Tabela 7.

Główne powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej w Gminie Stepnicy						
Powód trudnej sytuacji	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	W tym na wsi	Liczba rodzin	W tym na wsi	Liczba rodzin	W tym na wsi
Ubóstwo	74	48	44	28	65	36
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	1	0	2	1	3	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa/ wielodzietności	19	16	16	9	19	9
Bezrobocie	43	32	28	20	7	21
Niepełnosprawność	61	32	53	28	54	32
Długotrwała lub ciężka choroba	82	47	71	41	90	53
Bezradność w sprawach opiekuńczo-	28	17	14	9	12	3

wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w tym:	17	11	7	5	8	3
Rodziny niepełne	7	6	8	6	4	1
Rodziny wielodzietne						
Przemoc domowa	1	0	0	0	1	1
Alkoholizm	0	0	1	1	1	1
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK	0	0	5	1	2	2
Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej						
	Liczba rodzin	Osób w rodzinach	Liczba rodzin	Osób w rodzinach	Liczba rodzin	Osób w rodzinach
	145	336	128	294	135	303

Źródło: dane MGOPS w Stepnicy

3.3. Przemoc wśród uczniów z terenu Gminy Stepnica

W odniesieniu do dzieci i młodzieży na pojawiające się w rodzinach problemy opiekuńczo-wychowawcze nie bez znaczenia pozostaje również środowisko szkolne i zjawisko przemocy rówieśniczej. W związku z tym przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów klas VII, VIII z terenu Gminy Stepnica. Przebadano łącznie 54 uczniów, w tym 17 uczniów ze Szkoły Podstawowej im. Księdza Jana Twardowskiego w Racimierzu oraz 37 uczniów z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. Konstantego Maciejewicza w Stepnicy.

Analiza wyników badań ankietowych

Pierwsze pytanie dotyczyło cech, z których ludzie śmieją się najczęściej. I tu młodzież w przewadze wskazywała na wygląd zewnętrzny. W dalszej kolejności pojawiały się niedoskonałości, nieśmiałość, wrażliwość, ale również inna orientacja, niepełnosprawność. W kolejnym pytaniu nastolatki określali, co według nich jest najczęściej krytykowane. 74% badanych odpowiedziało, że jest to wygląd zewnętrzny. Natomiast 26% wskazała na postępowanie człowieka.

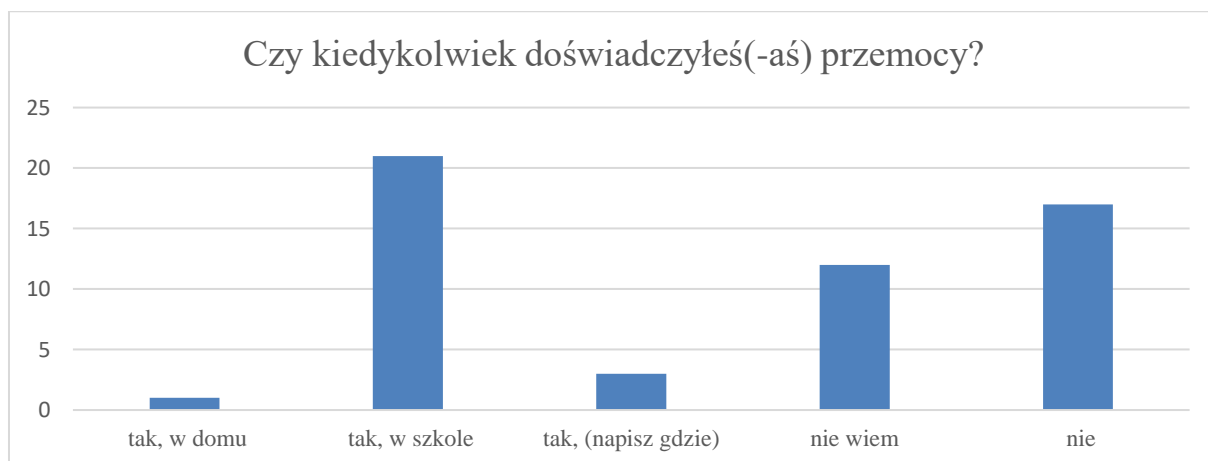
Wykres 1.

Źródło: analiza własna

Respondenci zjawisko przemocy najbardziej kojarzą z przemocą fizyczną tj. biciem kogoś (30), przypalaniem ciała przedmiotami (23), kopaniem innych (18), popychanie (10) ale także z przemocą psychiczną: poniżanie (22), wyzywanie (20), wyśmiewanie (16), grożenie (16), nadmierna krytyka (10), ciągle (niepokojenie). W odpowiedziach pojawia się również przemoc seksualna: dotykane w miejsca intymne (16), zmuszanie do oglądania zdjęć, filmów dozwolonych tylko dla dorosłych (7) oraz cyberprzemoc: obrażanie innych w Internecie (13). Nieliczna grupa wskazała zaniedbywanie (3) jako formę przemocy.

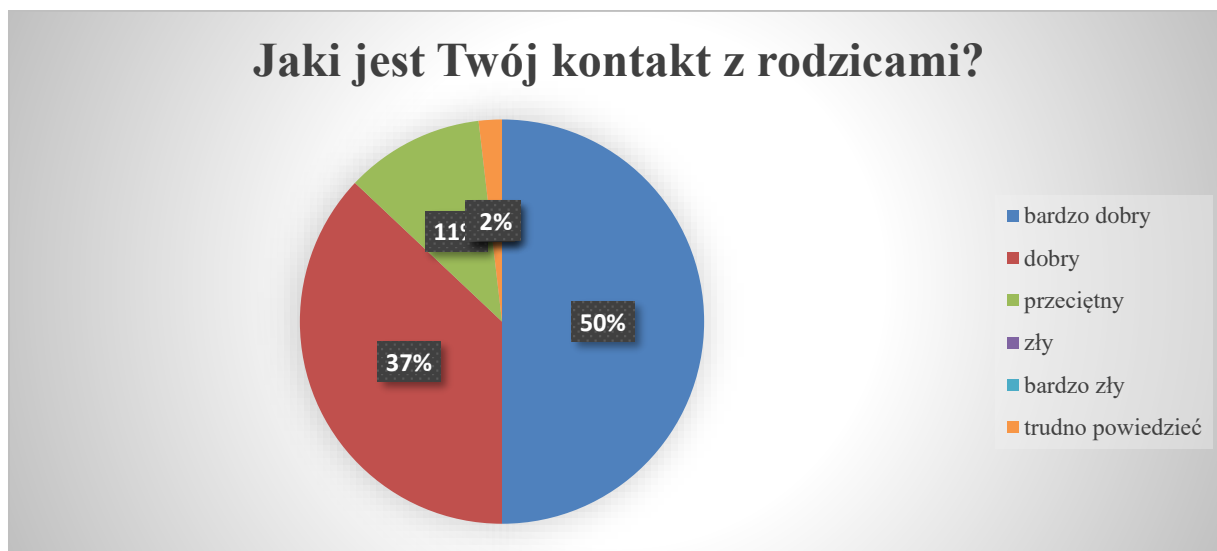
Wykres 2.

Źródło: analiza własna

Na pytanie: „Czy kiedykolwiek doświadczyłeś (-aś) przemocy?” duża część badanych odpowiedziała twierdząco (26). Wśród miejsc doznawania przemocy dzieci wskazywały najczęściej szkołę (21), w dalszej kolejności środowisko pozaszkolne (3), dom rodzinny (1). Niejednoznaczny wydaje się być wskazanie przez dużą ilość respondentów odpowiedzi „nie wiem” (17). Może wiązać się to z doznawaniem takich form przemocy przez badanych, których nie potrafią jednoznacznie określić jako przemoc. Natomiast 17 uczniów odpowiedziało, że nigdy nie doświadczyli przemocy.

Wykres 3.

Źródło: analiza własna

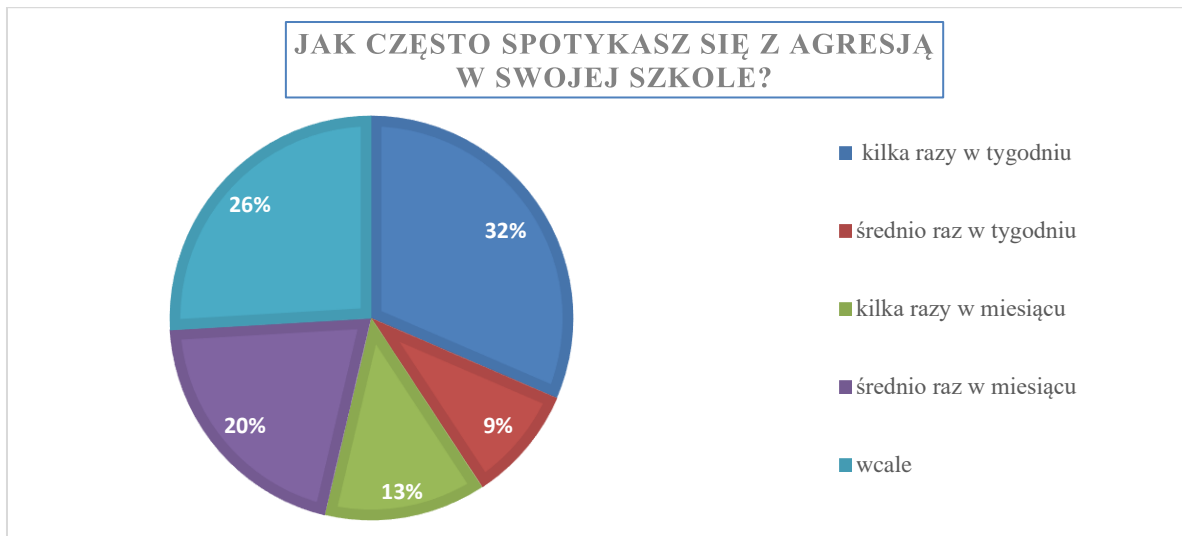
Pozytywnym jest fakt, że większość młodzieży na pytanie: „Jaki jest Twój kontakt z rodzicami?” odpowiedziała, że bardzo dobry (27) oraz dobry (20). Natomiast w mniejszości była odpowiedź przeciętny (6) i trudno powiedzieć (1).

W badaniu pytano także: „Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy?”. Wprawdzie większość dzieci (32) odpowiedziało przecząco jednak duża część dopuszcza użycie przemocy w niektórych sytuacjach (22).

Wszyscy respondenci za wyjątkiem jednego negują jakoby obecnie mieli być osobą doznającą przemocy domowej i większości nie znają ze swojego środowiska kolegów/koleżanek osób, które mogłyby doznawać przemocy domowej. Również zdecydowana większość młodzieży uważa, że gdy ktoś z bliskich (rodziny, znajomych) doznaje przemocy domowej należy poinformować o tym osobę dorosłą (46). Badani deklarują także na ogół, że czują się bezpiecznie w swoim domu rodzinnym (51).

Na kolejne pytanie ankietowe „Czy kiedykolwiek doświadczyłeś (-aś) agresji ze strony rówieśników?” ponad połowa badanych odpowiedziała twierdząco (34).

Wykres 4.

Źródło: opracowanie własne

Analizując odpowiedzi uczniów na pytanie: „Jak często spotykasz się z agresją w swojej szkole?”, młodzież najczęściej wskazywała odpowiedź „kilka razy w tygodniu” (17) w dalszej kolejności „raz w miesiącu” (11), „kilka razy w tygodniu” (7), „raz w tygodniu” (5). Jednocześnie 14 uczniów wskazało, że nie spotkało się z agresywnym zachowaniem w szkole.

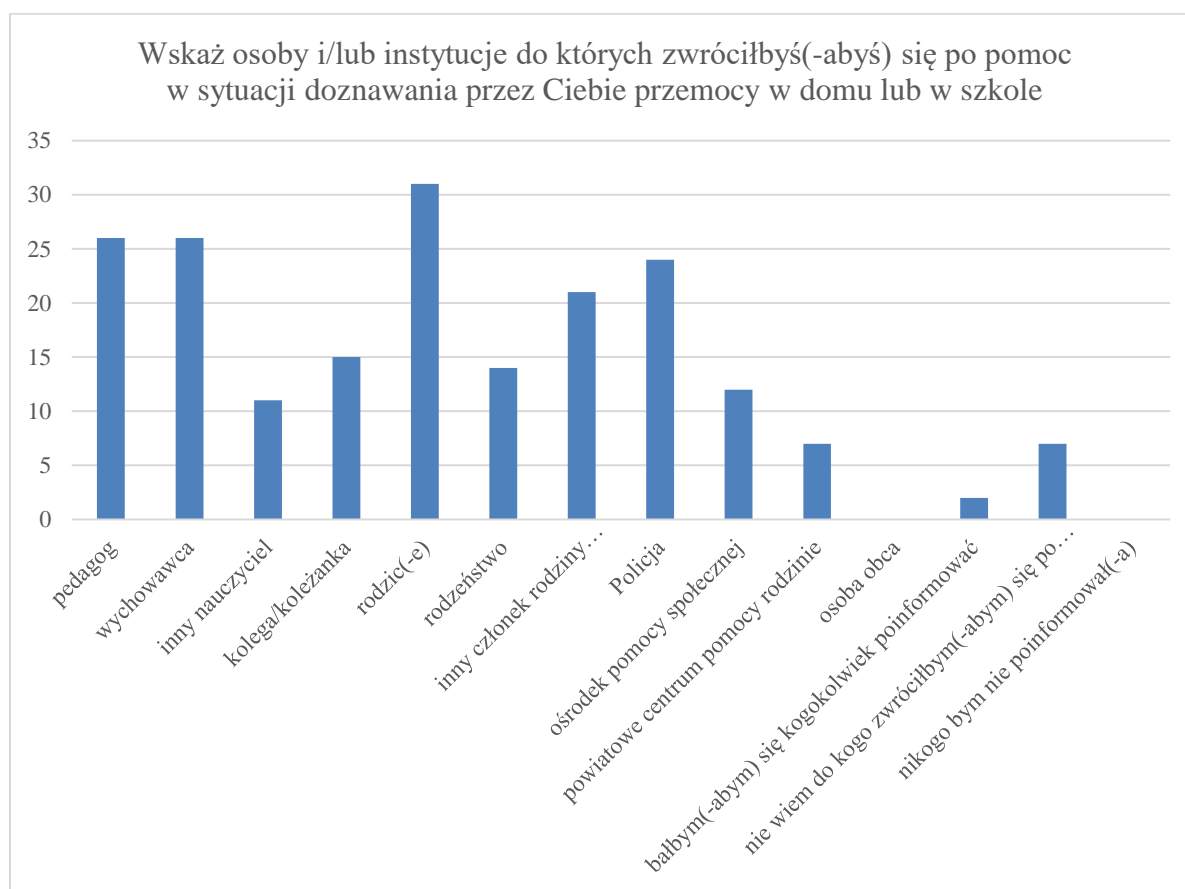
Wykres 5.

Źródło: opracowanie własne

Wśród agresywnych zachowań dominujących wśród kolegów koleżanek badani wskazują najczęściej na przeklinanie (38), przezywanie (36), wyśmiewanie (31). Uczniowie w dalszej kolejności wskazują takie zachowania jak szarpanie (29), niszczenie rzeczy (22), bicie (21), kopanie (16), nękanie (10). Tylko 6 uczniów wskazuje, że wśród swoich kolegów i koleżanek nie zauważyli zachowań agresywnych. Jednocześnie około połowy przebadanych (25) nie czuje się bezpiecznie w szkole.

Wykres 6.

Źródło: opracowanie własne

Młodzież częściej wskazuje osoby, do których zwróciliby się o pomoc w sytuacji doznawania przemocy niż instytucje. Wśród rodziny/bliskich dzieci najczęściej wymieniają rodziców (31) ale także innych członków rodziny jak babcię, dziadka, wujka, ciocię (21), kolegę/koleżankę (15) oraz rodzeństwo (14). W placówce oświatowej natomiast badani najchętniej zwróciliby się do wychowawcy klasy lub pedagoga (26) a w dalszej kolejności do innego nauczyciela (11). Respondenci wskazują trzy instytucje, do których byłiby w stanie zwrócić się o pomoc w przypadku doznawania przemocy w kolejności: Policja (24), Ośrodek Pomocy Społecznej (12), Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (7).

Dwa ostatnie pytania ankiety dotyczyły znajomości pojęć „Niebieskie Karty” oraz „Niebieska linia”. Większość przebadanych deklaruje znajomość pojęcia „Niebieska Karta” (36). Natomiast na pytanie „Czy wiesz co to jest Niebieska linia?” ponad połowa respondentów (33) odpowiedziała „nie”.

3.4. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Gminie Stepnica jako źródło udokumentowanej wiedzy o problemie przemocy domowej na przestrzeni lat 2021-2023.

Działając w oparciu przepisy prawa w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r. podejmowane były na terenie Gminy Stepnica czynności związane z procedurą „Niebieskie Karty”. Dane w tym zakresie pozyskane

na podstawie dokumentacji Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy domowej w Stepnicy obrazuje poniższa tabela.

Tabela 8.

Dane dotyczące procedury Niebieskie Karty na terenie Gminy Stepnica			
Procedura Niebieskie Karty	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba formularzy NK-A wszczynających procedurę Niebieskie Karty	22	19	12
Liczba formularzy NK-A rejestrujące kolejne zdarzenie	3	2	0
Procedura NK założona została przez:	Liczba procedur wszczętych przez poszczególne instytucje		
Policja	19	14	9
Pomoc społeczna	3	4	3
Oświata	-	1	-
Ochrona zdrowia	-	-	-
GKRPA	-	-	-
Liczba zakończonych procedur			
Procedury zakończone w tym z powodu:	17	15	10
rozstrzygnięcie o braku zasadności	14	6	7
ustania przemocy w rodzinie	2	9	3
Osoby, które doznawały przemocy			
Kobiety	15	13	10
Mężczyźni	1	3	1
Dzieci	2	1	19

Źródło: ZI w Stepnicy

Z powyższych danych dotyczących zdiagnozowanego zjawiska przemocy domowej wynika, że w badanym okresie od 2021 r. obserwuje się dość znaczący spadek ilości wszczynanych procedur „Niebieskiej Karty” w kolejnych latach. W związku z nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej w roku 2023 wprowadza nowy element definicji przemocy domowej, który jasno wskazuje, że małoletnie dziecko będące świadkiem przemocy

z mocy prawa jest uznawane za osobę doznającą przemocy domowej. Dlatego też w roku 2023 odnotowuje się znaczący wzrost dzieci doznających przemocy. W odniesieniu do kobiet doznających przemocy zauważa się spadek liczby takich przypadków. Wiąże się to jednak z tendencją spadkową wszczynanych procedur „Niebieskie Karty”.

Należy wskazać, iż na terenie Gminy Stepnica poza środowiskiem osób i rodziny, w których zdiagnozowano problemem przemocy domowej istnieje również środowisko osób i rodzin zagrożonych jego występowaniem, w których procedura NK nie była prowadzona. Źródłem danych w tym zakresie są dane KPP w Goleniowie dotyczące liczby podejmowanych w 2023 r. interwencji domowych.

Tabela 9.

Gmina Stepnica – policyjne interwencje domowe rok 2023				
Interwencje domowe ogółem	Podjęte wobec	w tym osoby starsze		
		Kobiety	8	-
48		Mężczyźni	37	-
		dzieci	3	-

Źródło: KPP w Goleniowie

W ramach podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji działań skierowanych zostało 19 wniosków do GKRPA w Stepnicy o podjęcie działań, w 11 przypadkach zastosowano doprowadzenie do wytrzeźwienia. Zauważyć należy, że w rodzinach w których zdiagnozowano problem przemocy domowej, występują również inne współistniejące problemy. Sytuacje takich rodzin należy rozpatrywać w sposób wielowymiarowy, interdyscyplinarny. Poniższa tabela przedstawia jakie problemy dominowały w prowadzonych procedurach „Niebieskie Karty” na terenie Gminy Stepnica.

Tabela 10.

Problemy współistniejące w procedurze „Niebieska Karta” na terenie Gminy Stepnica			
Procedura Niebieskie Karty	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba formularzy NK-A wszczynających procedurę Niebieskie Karty	22	19	12
Problem diagnozowany w rodzinie z procedurą NK	Liczba rodzin		
Nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu/narkotyków	13	13	11
Problemy socjalno-bytowe	3	3	1

Problemy opiekuńczo wychowawcze	2	1	2
Rozpad związku (małżeńskiego, partnerskiego) i/lub poważny kryzys/konflikt w związku/ konflikty rodzinne.	5	7	3

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Stepnicy

Z powyższych danych wynika, że problem z alkoholem i rozpad związku, a co za tym idzie konflikt, dominują w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Alkohol staje się powodem rozluźnienia więzi rodzinnych, sprzyja konfliktom, a w dalszej kolejności również agresji i zachowaniom przemocowym, które w konsekwencji doprowadzają do rozpadu związku. Dane GKRPA w Stepnicy wskazują, że w okresie od 2021 do 2023 roku jest wyraźna tendencja wzrostowa osób, wobec których podjęto działania. Odnotowuje się natomiast tendencję spadkową co do wnioskowania Gminnej komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych do Sądu o wydanie postanowienia zobowiązującego do leczenia odwykowego w danym okresie.

Tabela 11.

Dane GKRPA w Stepnicy			
Rok	2021	2022	2023
Liczba osób objęta działaniami	29	27	37
W tym			
Kobiet	7	1	9
mężczyzn	22	26	28
Wnioskodawcy			
KPP w Goleniowie	8	15	19
Rodziny osób nadużywających alkoholu	15	4	9
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	5	1	7
Zespół Interdyscyplinarny	0	0	0
GKRPA w Stepnicy	0	2	1
Osoby obce	1	4	1

Psycholog-terapeuta pkt. konsultacyjny	0	1	0
Wnioski do Sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego			
	15	10	6

Źródło: GKRPA w Stepnicy

Powyższe dane wskazują, że nadużywanie alkoholu jest jednym z najczęstszych problemów, który współistnieje z przemocą domową. W drugiej kolejności jest to rozpad związku małżeńskiego/partnerskiego. W dalszej perspektywie są to problemy socjalno-bytowe i problemy opiekuńczo wychowawcze rodziców z dziećmi. Zjawisko przemocy domowej zgodnie z przedstawionymi danymi na terenie Gminy Stepnica zmniejsza się, w prowadzonych procedurach rejestrowane są kolejne zdarzenia potwierdzające stosowanie przemocy domowej. Wśród osób dotkniętych problemem przemocy domowej są w zdecydowanej większości kobiety. Mężczyźni występują incydentalnie. Natomiast w związku ze zmianami ustawowymi rośnie ilość dzieci dotkniętych przemocą domową.

Badania przeprowadzone na terenie szkół działających w gminie Stepnica wskazują, że wśród młodzieży istnieje zjawisko przemocy rówieśniczej, która przenoszona jest w przestrzeń elektroniczną. Młodzi ludzie w najwyższym procencie wskazują rodziców jako osoby, z którymi podzieliłyby się problemem. Wobec powyższego istnieje potrzeba realizacji działań informacyjnych, edukacyjnych i profilaktycznych dla wszystkich mieszkańców Gminy Stepnica na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej i uzależnieniom. Konieczne jest wsparcie psychologiczne dla rodzin, wsparcie terapeuty uzależnień, zabezpieczenie rodzinom dotkniętym przemocą domową oraz uzależnieniem dostępu do specjalistycznego wsparcia, warsztaty profilaktyczne dla uczniów. Niezbędna jest współpraca z instytucjami zajmującymi się zjawiskiem przeciwdziałania przemocy domowej: ośrodek pomocy społecznej, policja, oświata, kuratorzy, służba zdrowia z właściwym zaangażowaniem ich przedstawicieli. Ponadto koniecznym jest utrzymanie mieszkań dla osób doświadczających przemocy oraz współpraca ze Specjalistycznym Ośrodkiem Wsparcia dla Ofiar Przemocy Domowej.

W obszarze pracy z ofiarą przemocy domowej istnieje potrzeba podejmowania działań w zakresie edukacyjno-wspierającym np. grupy wsparcia.

W obszarze pracy ze sprawcą przemocy domowej ważne są konkretne, konsekwentne działania, wykluczające poczucie bezkarności.

Kadra instytucji realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej winna podnosić swoje kompetencje, które mają istotne znaczenie dla podniesienia poziomu świadczonej pomocy, zaufania i chęci współpracy ze strony rodziny.

4. Część programowa

4.1. Założenia

Podstawą Programu jest zasada interdyscyplinarności zakładająca, że wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie dotkniętej problemem przemocy muszą być planowane i realizowane przez specjalistów, będących przedstawicielami różnych instytucji. Istotne znaczenie ma koordynacja działań i rzeczywista współpraca między instytucjami działającymi na rzecz rodziny będącej w kryzysie.

Ponadto Program opiera się na cechach:

1) Systematyczność – rozumiana jako możliwość rozwoju spójnego i wielopoziomowego systemu przeciwdziałania przemocy domowej w oparciu o wyspecjalizowane zasoby instytucjonalne i ludzkie, pomiędzy którymi istnieje relacja współpracy. Ogniwem tego systemu są pracownicy socjalni ośrodka pomocy społecznej zaangażowani bezpośrednio w pomoc poszczególnym członkom rodziny uwikłanych w przemoc domową.

2) Kompleksowość – przemoc została ujęta w Programie jako zjawisko złożone, wieloaspektowe rozpatrywane w perspektywie prawnej, psychologicznej, społecznobytowej i moralnej. Uwzględnienie tylu aspektów przemocy domowej pozwala na pełniejszą jej diagnozę, na dostrzeżenie jej skutków i konsekwencji. Szerszy kontekst zjawiska wskazuje także więcej możliwości oddziaływania w celu zapobiegania przemocy.

3) Efektywność – Program zakłada pełną realizację celów i priorytetów działań w oparciu o diagnozę problemu oraz poznanie zjawiska. Monitorowanie Programu prowadzić będzie Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej, na podstawie zebranych informacji, przekazywanych przez jednostki uczestniczące w jego realizacji. Wskaźniki osiągnięcia celów będą mierzone systematycznie w okresach rocznych. Do dnia 31 marca każdego roku Przewodniczący przedłoży członkom Zespołu sprawozdanie z realizacji Programu.

4.2. Adresaci programu

Zmiany prawne od 22 czerwca 2023 r. w zakresie funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy domowej wpłyną m.in. na: funkcjonowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, pracowników socjalnych, asystentów rodziny, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, Policję, oświatę, ochronę zdrowia oraz organizacje pozarządowe i kuratorów sądowych. Nowelizacja ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej wprowadza zmiany w organizacji i funkcjonowaniu Zespołów Interdyscyplinarnych, a w miejsce grup roboczych powołane będą grupy diagnostyczno-pomocowe.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Stepnica na lata 2025-2030 skierowany jest do mieszkańców Gminy Stepnica a w szczególności:

- 1) osób doświadczających przemocy domowej,
- 2) osób stosujących przemoc domową,
- 3) świadków przemocy domowej,
- 4) społeczności lokalnej, w tym osób zagrożonych przemocą domową,
- 5) przedstawicieli służb, instytucji i organizacji pozarządowych – podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

4.3. Pomoc w przeciwdziałaniu przemocy domowej na terenie Gminy Stepnica.

Na terenie Gminy Stepnica funkcjonują podmioty, które przeciwdziałają przemocy i pomagają osobom doznającym przemocy. Należą do nich w szczególności:

- 1) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stepnicy,
- 2) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wraz z Punktem Konsultacyjny GKRPA (wsparcie psychologa-terapeuty oraz psychologa dziecięcego),
- 4) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Baltimed” w Stepnicy,
- 5) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Vita-S” s.c. w Stepnicy,
- 5) Posterunek Policji w Stepnicy,

- 6) Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Konstantego Maciejewicza w Stepnicy,
- 7) Zespół Szkolno-Przedszkolny im. ks. Jana Twardowskiego w Racimierzu,
- 8) Niepubliczne Przedszkole „Ciuchcia” w Stepnicy.

4.4. Współpraca

Przewiduje się, że współpracę będą podejmowali inni przedstawiciele instytucji zajmujący się zawodowo pomocą, głównie:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Goleniowie,
- 2) Sąd Rejonowy w Goleniowie,
- 3) Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej,
- 4) lekarze i pielęgniarki,
- 5) pracownicy Urzędu Miasta i Gminy w Stepnicy,
- 6) Prokuratura Rejonowa w Goleniowie,
- 7) Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna w Goleniowie,
- 8) organizacje pozarządowe.

4.5. Cel główny:

Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej, zmniejszenie skali tego zjawiska w gminie Stepnica, zwiększenie skuteczności ochrony osób doznających przemocy domowej i dostępności do interdyscyplinarnej pomocy oraz zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc.

4.6. Cele szczegółowe:

- 1) sporządzanie statystyk określających wielkość zjawiska przemocy i ich aktualizacja,
- 2) edukacja społeczna i promocja działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Stepnica, poszerzenie świadomości,
- 3) zapewnienie wieloaspektowej ochrony i pomocy osobom oraz rodzinom dotkniętym przemocą domową,
- 4) oddziaływanie na osoby stosujące przemoc domową,
- 5) podnoszenie i doskonalenie wiedzy i umiejętności służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej, rozwijanie współpracy interdyscyplinarnej.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizowanie poniżej wskazanych celów operacyjnych:

- 1) Wsparcie rodzin, w których diagnozowana jest przemoc – sposoby realizacji celu:
 - a) prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami, w których diagnozowana jest przemoc,
 - b) udzielanie pomocy rzeczowej i finansowej przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stepnicy rodzinom dotkniętym przemocą,
 - c) prowadzenie edukacji wśród osób doznających przemocy domowej w zakresie przysługujących im praw,
 - d) oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc domową,
 - e) podejmowanie działań w celu zapewnienia pomocy, poradnictwa specjalistycznego oraz wsparcia i bezpiecznego schronienia dla osób dotkniętych przemocą domową.
- 2) Pogłębianie świadomości i wrażliwości społecznej wobec zjawiska przemocy domowej – sposoby realizacji celu:
 - a) podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej na temat przemocy domowej poprzez przygotowanie materiałów informacyjnych tj. ulotki, plakaty, broszury i umieszczanie ich w miejscach ogólnie dostępnych,

- b) współuczestnictwo w kampaniach i programach społecznych dotyczących przemocy domowej,
 - c) prowadzenie wśród dzieci i młodzieży z terenu gminy Stepnica profilaktyki agresji i przemocy,
 - d) zajęcia z edukacji społecznej.
- 3) Poprawa skuteczności podejmowanych działań przez instytucje i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy na terenie gminy Stepnica – sposoby realizacji celu:
- a) zintegrowanie działań w ramach przeciwdziałania przemocy domowej w gminie Stepnica poprzez wypracowanie aktywnej, stałej współpracy placówek oświatowych, służby zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, sądu rejonowego, kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych, kościoła oraz zespołu interdyscyplinarnego,
 - b) kontynuowanie wizyt przez pracowników socjalnych, przedstawicieli policji w rodzinach zagrożonych i dotkniętych przemocą,
 - c) profesjonalizacja kadr związanych z pracą w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;
 - d) diagnozowanie, monitorowanie i reagowanie na niepokojące sytuacje mogące świadczyć o występowaniu zjawiska przemocy domowej.

Przewidywane efekty Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2030, związane są z realizowaniem ustawowych zapisów, których celem jest minimalizowanie skali zjawiska przemocy domowej oraz jej skutków. Program ten zakłada konieczność podejmowania aktywnych i kompleksowych działań skupionych w równej mierze na przeciwdziałaniu przemocy, ochronie osób doznających przemocy, jak i oddziaływaniach na osoby, które przyjmują postawy agresywne i wykazują zachowania przemocowe.

Cel główny	Cele szczegółowe	Kierunki działań	Realizatorzy	Wskaźniki
<p>1. Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej, zmniejszenie skali tego zjawiska w gminie Stepnica, zwiększenie skuteczności ochrony osób doznających przemocy domowej i dostępności do interdyscyplinarnej pomocy oraz zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc.</p>	<p>1.1. sporządzanie statystyk określających wielkość zjawiska przemocy i ich aktualizacja</p>	<p>1. Diagnozowanie i monitorowanie problemu przemocy domowej przez sporządzenie rocznych sprawozdań i monitoringu przemocy</p>	<p>ZI, MGOPS</p>	<p>Liczba założonych NK, jednorazowe sprawozdania roczne (monitoring zjawiska przemocy domowej)</p>
	<p>1.2. edukacja społeczna i promocja działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Stepnica, poszerzenie świadomości</p>	<p>1. Zwiększenie świadomości mieszkańców gminy dot. przemocy domowej poprzez upowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych tj. rozpowszechnianie plakatów, broszur i ulotek dotyczących zjawiska przemocy, umieszczanie informacji w gablotach na terenie gminy, publikowanie na stronie internetowej MGOPS informacji o lokalnym systemie pomocy i wsparcia; 2. Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży zajęć informacyjno-edukacyjnych, wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego sprzyjającym zachowaniom nie agresywnym, realizacja szkolnych programów profilaktyki. 3. Prowadzenie działalności profilaktycznej z zakresu przeciwdziałania przemocy wśród osób dorosłych poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich. 4. Edukowanie osób doznających przemocy domowej w zakresie przysługujących im praw</p>	<p>ZI, MGOPS, MGOK, Policja, Szkoły Inne</p>	<p>Upowszechnianie materiałów informacyjnych (ulotek, broszur, plakatów). Publikowanie na stronie internetowej OPS informacji o lokalnym systemie pomocy i wsparcia. Liczba przeprowadzonych dla dzieci i młodzieży zajęć z zakresu profilaktyki, organizacji czasu wolnego. Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach. Liczba szkolnych programów profilaktycznych. Liczba działań edukacyjnych dla rodziców. Liczba rodziców uczestniczących w działaniach edukacyjnych</p>

	<p>1.3. zapewnienie wieloaspektowej ochrony i pomocy osobom oraz rodziną dotkniętym przemocą domową</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą domową, mających na celu zapobieganie zjawisku, 2. Diagnozowanie problemu przemocy domowej; 3. Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą domową, 4. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” i prowadzenie dokumentacji działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań, monitorowanie sytuacji rodzin. 5. Opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach; 6. Realizowanie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, socjalnego, prawnego, zawodowego i rodzinnego oraz pomocy w formie pracy socjalnej, pomocy pieniężnej i niepieniężnej w ramach ustawy o pomocy społecznej; 7. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w całodobowych ośrodkach wsparcia lub ośrodkach interwencji kryzysowej; 8. Tworzenie warunków umożliwiających ofiarom przemocy otrzymywanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych; 9. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocą domową 	<p>Grupa diagnostyczno-pomocowa, MGOPS, kuratorzy sądowi, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Burmistrz i inne podmioty i instytucje</p>	<p>Liczba posiedzeń ZI. Liczba utworzonych grup diagnostyczno-pomocowych. Liczba osób objętych pomocą. Liczba rodzin objętych pomocą. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieskie Karty” przez poszczególne właściwe służby. Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa. Liczba osób, którym zapewniono miejsce w całodobowych ośrodkach wsparcia lub ośrodkach interwencji kryzysowej. Liczba osób (ofiar przemocy), które otrzymały mieszkania socjalne. Liczba dzieci, którym zapewniono bezpieczeństwo w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocą domową. Liczba osób dotkniętych problemem przemocy, którym udzielono pomocy w formie pracy socjalnej lub innej. Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy</p>
--	---	---	--	---

	1.4. oddziaływanie na osoby stosujące przemoc domową	<p>1. Motywowanie sprawców przemocy do wzięcia udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc.</p> <p>2. Motywowanie sprawców przemocy nadużywających alkoholu do podjęcia leczenia odwykowego.</p> <p>3. Kierowanie sprawców przemocy do psychologa lub terapeuty uzależnień.</p> <p>4. Przeprowadzanie rozmów motywujących do zmiany zachowań z osobami stosującymi przemoc</p>	GDP, MGOPS, Policja, GKRPA, Psycholog i inni	<p>Liczba osób biorących udział w programach.</p> <p>Liczba osób korzystających z porad psychologa, terapeuty uzależnień.</p> <p>Liczba osób, które podjęły leczenie z uzależnienia od alkoholu</p>
	1.5 podnoszenie i doskonalenie wiedzy i umiejętności służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej, rozwijanie współpracy interdyscyplinarnej	1. Organizowanie szkoleń i warsztatów dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.	MGOPS i inne podmioty	<p>Liczba przeprowadzonych szkoleń</p> <p>Liczba osób biorących udział w szkoleniach</p>

5. Finansowanie Programu

Zadania Programu będą realizowane i wdrażane etapowo zgodnie z potrzebami i możliwościami finansowymi Gminy. Środki pochodzić będą głównie z budżetu Gminy Stepnica oraz budżetu państwa. Środki na obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego przewidziane są w planie finansowym Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stepnicy.

6. Harmonogram realizacji Programu

Program realizowany będzie na terenie gminy Stepnica w latach 2025-2030. Wdrażanie programu rozpocznie się po jego uchwaleniu, a działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu będą wdrażane w formie ciągłej.

7. Ewaluacja i monitoring Programu

1. Monitoring Programu będzie polegał na zbieraniu danych dotyczących zrealizowanych zadań w ramach Programu od podmiotów zaangażowanych w realizację, przez koordynatora programu: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, w celu ocenienia czy program osiąga założone cele.

2. Na ostatnim posiedzeniu w każdym roku Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie będzie dokonywał monitoringu Programu, pod kątem jego realizacji.

8. Przewidywane rezultaty wdrożenia Programu

Zakłada się, że zadania realizowane w ramach Programu doprowadzą do zwiększenia skuteczności pomocy i wsparcia osobom, rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą poprzez:

- 1) wzmocnienie i upowszechnienie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej,
- 2) podniesienie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej,
- 3) zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych przemocą,
- 4) zwiększenie dostępności do pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom doświadczającym przemocy, w tym zapewnienie miejsc w całodobowych placówkach udzielających pomocy,
- 5) podniesienie jakości usług świadczonych przez przedstawicieli instytucji realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,
- 6) zintensyfikowanie i podniesienie jakości działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową.

